

Konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” sanāksme
“Agrīnās prevencijas un intervences nozīme
iekļaujošas izglītības nodrošināšanā”

2023. gada 25. oktobris, plkst. 9.00–11.00

Izglītības un zinātnes ministrija, Lielā zāle

Valņu iela 2, Rīga

Protokols Nr. 32

Sanāksmi vada: Anda Čakša, konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” priekšsēdētāja, Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministre

Sanāksmē piedalās:

Nr.	Vārds, uzvārds	Amats
Konsultatīvās padomes dalībnieki vai deleģētie pārstāvji		
1.	I. Akmentiņa-Smildziņa	Nodibinājuma “Fonds Mammām un Tētiem” vadītāja
2.	S. Antiņa	Latvijas Nacionālā kultūras centra Kultūrizglītības nodaļas izglītības sistēmas eksperte
3.	I. Avdejeva	Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības priekšsēdētājas vietniece
4.	I. Druviete	Latvijas Universitātes prorektore humanitāro un izglītības zinātņu jomā
5.	M. Freivalde	Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku attīstības centra nozares specialiste darbā ar bērniem un jauniešiem

6.	G. Kovaļevska	Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas vadītāja
7.	M. Melnbārde	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Dabas aizsardzības departamenta Sugu un biotopu aizsardzības nodaļas vecākā eksperte
8.	B. Moļņika	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsekretāre
9.	A. Ēnaševa	Saeimas sekretāra biedre, Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas locekle
10.	G. Zemture	Biedrības „Vecāki par izglītību” pārstāve
Novērotāji, eksperti, sanāksmes organizatori		
19.	O. Augustovska	Valsts Kancelejas Pārresoru koordinācijas departamenta konsultante
20.	R. Beļikova	Veselības ministrijas Veselības aprūpes organizācijas nodaļas vecākā eksperte
21.	E. Bērziņa	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas izglītības sektora vadītāja
22.	G. Delijeva	Izglītības un zinātnes ministrijas Izglītības departamenta vecākā eksperte
23.	R. Grudule	Izglītības un zinātnes ministres palīdzē
24.	A. Jermakoviča	Latvijas Privātskolu asociācijas vadītāja
25.	I. Juhņēviča	Izglītības kvalitātes valsts dienesta vadītāja
26.	B. Jurkevica	Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta vecākā eksperte
27.	E. Mirķe	Latvijas Privāto pirmsskolu biedrības pārstāve
28.	D. Nīmante	Latvijas Universitātes Pedagoģijas, Psiholoģijas un mākslas fakultātes profesore
29.	I. Ozolniece	Rēzeknes pirmsskolas izglītības iestādes “Vinnijs Pūks” vadītāja
30.	R. Ozols	Izglītības kvalitātes valsts dienesta Kvalitātes nodrošināšanas departamenta direktors
31.	I. Puide	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Pašvaldību pārraudzības nodaļas vecākā eksperte
32.	S. Pulste	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas zinātnes sektora vadītāja
33.	N. Repina	Izglītības un zinātnes ministres padomniece (iekļaujošās izglītības jautājumos)
34.	S. Umbraško	Latvijas Universitātes vadošā pētniece

Darba kārtība

1. Ievadvārdi

- Anda Čakša, Izglītības un zinātnes ministre un konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” priekšsēdētāja
- Baiba Moļņika, UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsēkretāre

2. Agrīns preventīvs atbalsts - kā integrēta starpnozaru sistēma

- Olita Augustovska, Valsts Kancelejas Pārresoru koordinācijas departamenta konsultante

3. Iekļaujošā izglītība pirmsskolā bērnu labbūtībai un attīstībai

- Gunita Delijeva, Izglītības un zinātnes ministrijas Izglītības departamenta vecākā eksperte
- Rolands Ozols, Izglītības kvalitātes valsts dienesta Kvalitātes nodrošināšanas departamenta direktors

4. Agrīnās attīstības skrīninga instrumentu komplekts - BAASIK

- Prof., Dr. paed. Dita Nīmante, Latvijas Universitātes Pedagoģijas, Psiholoģijas un mākslas fakultātes profesore
- Doc., Dr. psych. Solvita Umbraško, Latvijas Universitātes vadošā pētniece

5. Jautājumi ziņotājiem un diskusija

1.

Atklājot sanāksmi, konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” priekšsēdētāja un izglītības un zinātnes ministre **Anda Čakša** norāda uz to, cik ļoti svarīga ir sanāksmei izvēlēta tēma, jo agrīnā prevencija ir atslēga dažādiem procesiem. A. Čakša uzsver, ka bieži vien, ja nerīkojamies agrīni, tad nākamie procesi kļūst arvien dārgāki un grūtāk vadāmi. Ministre klātesošos aicina aktīvi pievērsties risinājumiem, kas veicinātu agrīnās prevencijas realizēšanu Latvijā.

A. Čakša dod vārdu UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsēkretārei **Baibai Moļņikai**.

Savos ievadvārdos ģenerālsēkretāre atgādina, ka pirmsskolas vecuma bērnu kvalitatīvas aprūpes un izglītības nozīmība ir daudzkārt akcentēta, pievēršot uzmanību UNESCO dokumentiem par šo tēmu.

Izvērtējot Konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" līdzšinējo darbu un dažādu UNESCO ziņojumu informāciju, ģenerālsēkretāre izceļ piecas jomas, kurām būtu jāpievērš uzmanība runājot par agrīno intervenci: (1) tas, ka agrīnā bērības aprūpe un izglītība ir pamats visam; (2) tam, ka šajā jautājumā izteikti jādome par kvalitāti un pieejamību; (3) vecāku iesaistes nozīmi; (4) datu un monitoringa svarīgumam, kā arī (5) agrīnās intervences ekonomiskajiem ieguvumiem un darbaspēka kvalitātes pieaugumam, ieguldot agrīnajā aprūpē un izglītībā.

Prezentācija – 1. pielikumā.

2.

A. Čakša dod vārdu Valsts Kancelejas Pārresoru koordinācijas departamenta (PKD) konsultantei Olitai Augustovskai.

Ziņotāja **O. Augustovska** pateicas konsultatīvajai padomei "Izglītība visiem" par uzaicinājumu pastāstīt par agrīnā preventīvā atbalsta sistēmas (APAS) veidošanas procesu. Ziņotāja norāda, ka viņas sagatavotais prezentācijas materiāls ir plašāks par šodienas stāstījumu un klātesošie varēs ar to iepazīties padziļināti pēc sanāksmes.

Ziņotāja informē, ka 2018. gadā Pārresoru koordinācijas centrs (PKC) no Latvijas Republikas Saeimas saņēma uzdevumu izstrādāt agrīnās prevencijas sistēmas ieviešanas risinājumus un šobrīd šis pilnvarojums vēl aizvien ir spēkā. O. Augustovska vērš uzmanību uz statistikas datiem saistībā ar bērniem novērojumiem attīstības traucējumiem un grūtībām, kā arī iepazīstina ar Latvijas problemātiku attīstības risku noteikšanā un atbalsta pakalpojumu klāstā, kas strādā ar risku mazināšanu. Ziņotāja izklāsta dažādu bērna attīstības posmu raksturiezīmes un to ietekmi uz kopējo bērna attīstību.

Ziņotāja vērš uzmanību uz PKD 2022. gadā veiktu pētījumu, aptaujājot pašvaldības par to, kāda veida agrīnā preventīvā atbalsta pakalpojumu pieprasījums un piedāvājums ir Latvijas pašvaldībās. Ziņotāja iepazīstina sanāksmes dalībniekus ar pētījuma rezultātiem, norādot arī uz problemātiku pakalpojumu pieejamībā dažādām grupām. Ziņotāja norāda, ka lielākā pakalpojumu daļa fokusējas uz akūtām krīzes situācijām, ka bieži pakalpojums ir konsultācija, ne intervence, ka novērojama pakalpojumu fragmentētība, kā arī, ka ir izteiktas atšķirības pakalpojumu pieejamībā dažādos Latvijas reģionos. Ziņotāja izceļ, ka

lielākais deficīts pakalpojumu ziņā saskaņā ar pētījuma rezultātiem šobrīd ir pakalpojumi ģimenēm ar riskiem, kurās ir bērni, kuriem vēl nav vērojama akūta krīzes situācijas, kuriem nav uzstādīta diagnoze, bet ir tikai aizdomas par potenciāliem attīstības traucējumiem.

Turpinājumā O. Augustovska iepazīstina ar PKD mērķiem APAS veidošanā: (1) risinājumu izstrāde APAS izveidei Latvijas bērnu attīstībai un labbūtībai, kā arī (2) pierādījumos balstītu APAS pamatu izveide, pakalpojumu izstrādes, ieviešanas un nodrošināšanas organizācija Latvijā. Ziņotāja sīkāk iepazīstina ar šo mērķu apakšsoļiem: APAS vienotas darba valodas izveidi, APAS pakalpojumu groza izveidi, resursu nodrošinājuma principu definēšanu, kā arī tiesiskā starpnozaru ietvara izstrāde APAS.

Papildinot ziņotāja informē par 2021. gadā uzsākto darbu ar risku atpazīšanas instrumentu BAASIK, kura pirmā kārtā realizēsies š. g. decembrī. O. Augustovska dalās ar pirmās pilotēšanas pirmajiem secinājumiem: kopumā bērni demonstrē tipisku attīstības profilu 3-6 gadu periodā kognitīvo spēju un akadēmisko prasmju jomā, tomēr šo spēju izkliede vai variācija pa vecumposmiem norāda uz aizvien pieaugošām bērnu individuālām atšķirībām, aizvien vairāk apgūstamo zināšanu un prasmju kontekstā. Tāpēc atbalsta pasākumi ir izšķiroši svarīgi, lai neveidotos pārāk liela spēju diferenciācija jau pirmskolā. Ziņotāja informē, ka šobrīd notiek plānošana sākumskolas vecuma bērnu attīstības skrīninga izstrādei, kā arī par to, ka plānā ir arī jaundzimušo un pusaudžu risku skrīnings.

Ziņotāja iepazīstina ar agrīnā preventīvā atbalsta vienotas informācijas sistēmas izstrādi, kas veidota ar mērķi digitalizēt skrīningu, padarot datus pieejamus ministrijām, kas strādā ar bērnu politikām, kā arī, lai 2. kārtā veidotu agrīnā preventīvā atbalsta pakalpojumu pārvaldības modeli. Ziņotāja informē par paveikto sistēmas izstrādē, sistēmas arhitektūru un plānotajiem rezultātiem.

Ziņotāja iepazīstina sanāksmes dalībniekus ar agrīnu intervenču attīstīšanas programmām, norādot, ka programmu mērķis ir izmainīt bērnu ar attīstības traucējumiem vai grūtībām situāciju un mazināt šo risku ietekmi. O. Augustovska iepazīstina ar agrīnu intervenču atlases principiem un loģistiku bērnu attīstības risku novērtēšanā, norādot uz risku noteikšanas, atbalsta un padziļinātās novērtēšanas instrumentu izmantošanas kārtību. Ziņotāja aicina klātesošos pēc sanāksmes iepazīties ar agrīno intervenču attīstības kartējumu un padziļināto novērtējumu metodiku attīstības kartējumu.

O. Augustovska īsi pastāsta par PKD iesaisti programmā STOP 4-7, speciālistu sagatavošanu ABA terapijas pieejamībai, kā arī par programmu KiVa.

O. Augustovska vērš uzmanību uz tiesiskā regulējuma izstrādi agrīnā preventīvā atbalsta sistēmas iespējošanai Latvijā. Valsts kancelejai sadarbībā ar iesaistītajām ministrijām un Latvijas Pašvaldību savienību ir uzdevums līdz 2024. gada 30. martam noteiktā kārtībā iesniegt izskatīšanai Ministru kabinetā likumprojektu bērnu attīstības vajadzību atbalstam.

PKD ir izstrādājis konceptu tiesiskā regulējuma izstrādei, un tuvākajā laikā tiks izsludināti darba forumi, lai uzsāktu darbu pie šī likuma izstrādes. Ziņotāja uzsver šī procesa sarežģītību, norādot uz to, ka APAS pakalpojumi ir multiprofesionāli, starpnozariiski un starpinstitucionāli, kas nozīmē, ka ir jārada regulējums, kas praktiski iespējo sadarbību.

O. Augustovska iepazīstina ar plānoto finansējumu APAS izveidei, pieminot paredzētos 41,79 miljonus eiro pakalpojumu groza izstrādei, 4,35 miljonus eiro APAS vienotas informācijas sistēmas izveidei. Nobeigumā ziņotāja pateicas klātesošajiem un izsaka cerību, ka klātesošie atsauksies uz ielūgumu turpināt darbu, kā arī pateicas sadarbības partneriem, kas atbalstījuši PKD darbību šajos jautājumos.

Prezentācija – 2. pielikumā.

A. Čakša lūdz ziņotāju nosaukt labās prakses piemērus Latvijas pašvaldībās saistībā ar agrīnās intervences pakalpojumu pieejamību, atsaucoties uz ziņotājas prezentācijā minēto par likuma un prakses nesakritību un minot, ka šādi piemēri būtu labs izejas punkts tālākai likumdošanas attīstībai. A. Čakša norāda uz apjomīgu finanšu resursu ieguldījumu un vienlaicīgi palīdzības nepieejamību bērniem.

O. Augustovska piekrīt A. Čakšas viedoklim, ka galvenais mērķis ir intervenci veikt tieši tur, kur atrodas bērns. PKD jau minētās ieviestās programmas darbojas kā ieviesti pakalpojumi visā Latvijā. Ziņotāja informē, ka šīs programmas ir ļāvušas konstatēt, kāda veida palīgglīdzekļi un apmācības ir nepieciešamas speciālistiem, lai tie nosegtu esošo palīdzības pakalpojumu deficītu. Ziņotāja uzsver, ka liela problēma ir noteikt, kurš būs gala lēmuma pieņēmējs par to, kāds pakalpojums konkrētam bērnam būs nepieciešams, jo vienlaicīgi ar bērnu strādā veselības institūciju pārstāvji, atbalsta pedagogi vai speciālisti izglītības jomā.

A. Čakša uzdod jautājumus, kāpēc nerunājam par pirmajiem šķēršļiem, kas kavē agrīnās intervences pasākumus Latvijā, kā arī, vai nepieciešama likumdošana, lai noteiktu atbildīgo institūciju?

O. Augustovska apliecina, ka ir jābūt skaidrībai, kā notiek sadarbība un kā summējas atsevišķie dažādu jomu veiktie ieguldījumi – dažādie atbalsta pakalpojumi – katra konkrēta bērna gadījumā. Ziņotāja norāda, ka šobrīd šajā jautājumā par bērnu attīstību kopumā nav noteikta neviena atbildīgā institūcija, un agrīnā prevence un APAS sistēma nav minētas nevienā likumdošanas aktā.

3.

A. Čakša dod vārdu Izglītības un zinātnes ministrijas Izglītības departamenta vecākajai ekspertei **Gunitai Delijevai** un Izglītības kvalitātes valsts dienesta Kvalitātes nodrošināšanas departamenta direktoram Rolandam Ozolam.

G. Delijeva informē, ka izglītības likums un izglītības attīstības pamatnostādnes nosaka iekļaujošu izglītību kā Latvijas izglītības aktualitāti visos izglītības līmeņos. Ziņotāja informē par Latvijas statistiku saistībā ar pirmsskolas izglītību - izglītojamo skaitu un tā samazināšanos šogad salīdzinājumā ar trīs iepriekšējiem gadiem. G. Delijeva iepazīstina sanāksmes dalībniekus ar atbalsta personāla pirmsskolas izglītības iestādēs tarifikācijas datiem, kas aktuāli 2023. gada 15. oktobrī, izceļot, ka vislielākais likmju skaits (547) novirzīts skolotājam logopēdam. Pēc vajadzības izglītības iestādes ir piesaistījušas arī speciālos pedagogus, izglītības psihologus, sociālos pedagogus un pedagoga palīgus. Ziņotāja informē, ka, saskaņā 2023. gada 1. janvāra datiem, asistenta pakalpojumus pārvietošanās atbalstam un pašaprūpes veikšanai saņēmuši 155 bērni pirmsskolas izglītības iestādēs.

Ziņotāja tālāk informē par aktuālo statistiku jauno izglītības speciālistu sagatavošanā, izceļot, ka 2023./2024. akadēmiskajā gadā Latvijas Universitāte ir imatrikulējusi 530 jaunus studentus studiju programmā "Pirmsskolas skolotājs" (kopumā programmā 1733 studējošie). Ziņotāja izceļ arī Liepājas Universitātes studiju programmu "Logopēdija" (153 studējošie) un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas programmu "Speciālā izglītība" (100 studējošie).

Ziņotāja vēlas pieminēt arī reģionālos Speciālās izglītības attīstības centrus, kas darbojas ar mērķi nodrošināt konsultatīvu un metodisku atbalstu vecākiem, bērniem un pedagogiem un kuru dislokācijas vietas šobrīd no teritoriālā pārklājuma viedokļa ir visos plānošanas reģionos.

Ziņotāja turpinājumā iepazīstina sanāksmes dalībniekus ar to, kā normatīvais regulējums iezīmē virzību uz iekļaujošas izglītības īstenošanu, sniedzot piemērus par valsts apmaksātiem pakalpojumiem bērniem ar invaliditāti, prasībām vispārīgās izglītības iestādēm, lai tās varētu uzņemt izglītojamus ar speciālām vajadzībām. G. Delijeva atzīmē, ka vienlaicīgi normatīvais regulējams ir papildināms un pilnveidojams. Ziņotāja informē, ka Izglītības un zinātnes ministrijā ir izveidota starpinstitucionāla darba grupa iekļaujošas izglītības jautājumos, minot piemērus par darba grupas darbību tieši pirmsskolas izglītības jautājumos. Darba grupas ietvaros paredzēta arī pašreizējās situācijas apzināšana.

Nobeigumā G. Delijeva iepazīstina sanāksmes dalībniekus ar izglītības iestāžu ieteikumiem uzlabojumiem šajā darbā – (1) mazāks bērnu skaits grupā, (2) ātrāka BAASIK ieviešana, (3) asistentu atalgojuma sistēmas sakārtošana, (4) sociālā pedagoga un psihologa nodrošināšana, (5) normatīvajos aktos atrunāta vecāku un ģimenes ārsta iesaiste agrīnu attīstības traucējumu noteikšanā un atbalsta sniegšanā, (6) lielāks finansējums atbalsta personālam, (7) lielāks gatavošanās stundu laiks pedagogiem, (8) vecāku izglītošana, (9) paraugi individuālu programmu plānojumam un (10) konsultatīvi centri katrā novadā.

G. Delijeva dod vārdu Izglītības kvalitātes valsts dienesta Kvalitātes nodrošināšanas departamenta direktoram **Rolandam Ozolam**.

R. Ozols iepazīstina ar savu šīs dienas tēmu, norādot, ka sniegs īsu ieskatu pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības kvalitātes novērtēšanā.

Ziņotājs iepazīstina ar iestāžu darbinieku novērtējuma datiem 2022./2023. mācību gadā, kur vērtēti 163 pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāji, piebilstot, ka situācija statistiski ir līdzīga pēdējo trīs gadu laikā. R. Ozols norāda, ka pusei no vērtētajiem vadītājiem ir konstatēti nepieciešami būtiski uzlabojumi vadības darbā, savukārt, divos gadījumos konstatēta neatbilstība ieņemtajam amatam. Ziņotājs norāda, ka būtiskākais konstatētais pilnveidojamais aspekts ir prasme vadīt izglītības iestādi, t.i. (1) stratēģiska un ikdienas plānošana, (2) kvalitātes un efektivitātes izvērtēšana, (3) komandas vadība, (4) pilnvērtīga vecāku iesaiste, kā arī (5) mācību iestādes sadarbība ar vietējo kopienu. R. Ozols informē, ka nozīmīgs pilnveidojams aspekts izglītības iestāžu vadītāju darbā ir arī prasme ieviest aktuālās pārmaiņas izglītības iestādē, t.i. pārveidot iestādes kultūru, lai fokusā būtu mācīšanās. Kā piemēru šim ziņotājs min vadītāja kompetenci sniegt un saņemt atgriezenisko saiti.

Turpinājumā R. Ozols sanāksmes dalībniekus iepazīstina ar novērtējuma datiem saistībā ar izglītības programmu īstenošanu un mācīšanās un mācīšanās procesa kvalitāti un šajā jautājumā pilnveidojamajiem aspektiem. Ziņotājs izceļ, ka no 163 pirmsskolām 71 ir ilgstošas pedagogu vakances, kam ir būtiska ietekme uz nodrošinātās izglītības kvalitāti, savukārt, 26 iestādēs nav atbalsta personāla pakalpojumu. Tāpat kā nozīmīgus kvalitāti ietekmējošus aspektus ziņotājs izceļ (1) biežu mācību personāla mainību, kas tieši ietekmē vecāku izpratni par drošību attiecīgajās izglītības iestādēs, kā arī (2) lielas iestāžu un pedagogu gaidas pret atbalsta personāla speciālistiem. Savukārt, speciālisti norāda, ka vadošais izglītības procesā ir pedagogs. Ziņotājs vērš uzmanību arī uz statistiku par izglītības procesu dienas garumā, norādot, ka 137 pirmsskolas izglītības pakalpojuma sniedzēji personāla trūkuma dēļ to nenodrošina, nodrošinot uzraudzības pakalpojumus un tiešās mācības.

Turpinājumā R. Ozols pievēršas iestādes mikroklimata jautājumiem, norādot, ka aptuveni pusē izglītības iestāžu tas tiek novērtēts kā drošs, bet otrā pusē – kā pilnveidojams. Ziņotājs tālāk norāda uz šī sadalījuma atšķirībām, atsevišķi atbildot pedagogiem, kur 83% respondentu uzskata attiecīgās izglītības iestādes vidi par došu, un vecākiem, kur šādu atbildi snieguši tikai 51% respondentu. Ziņotājs izklāsta iemeslus, kas veido šo viedokļu atšķirību: (1) indivīdu izpratne par to, kas ir vardarbība un kā jārisina vardarbīgas situācijas, (2) pedagogu un pedagogu palīgu mainība iestādēs, (3) pedagogiem nepieciešamais atbalsts darbā ar bērniem ar uzvedības traucējumiem, kā arī (4) pedagogiem nepieciešamais profesionālais atbalsts sarežģītu situāciju risināšanā un profesionālajā izdegšanā.

4.

A. Čakša dod vārdu Latvijas Universitātes Pedagoģijas, Psiholoģijas un mākslas fakultātes profesorei **Ditai Nīmantei** un Latvijas Universitātes vadošajai pētniecei **Solvitai Umbraško**.

D. Nīmante pateicas par iespēju piedalīties Konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” sanāksmē. Ziņotāja sniedz ievadvārdus par BAASIK instrumentu, tā novērtējumu un zinātnē balstīto pieeju. Ziņotāja iepazīstina ar projekta veidotāju starpdisciplināro pētnieku grupu.

Ziņotāja sniedz ieskatu tajā, kāpēc nepieciešams bērnu agrīnās attīstības skrīninga instruments: (1) tas ir valsts līdzekļu vislabākais iespējamais īstermiņa un ilgtermiņa ieguldījums, (2) tas ļauj ātri un efektīvi atpazīt attīstības riskus (3) agrīni strādājot ar bērniem konstatētām problēmām un traucējumiem, ir ļoti liela iespēja tos novērst vai mazināt, kā arī laicīgi izglītēt vecākus, (4) tas ļauj atpazīt bērnus, kuriem nepieciešama padziļināta izpēte un tikai tiem piesaistīt speciālistus, kas izmaksā vairāk. Ziņotāja informē arī par citiem ieguvumiem no BAASIK dažādām grupām.

S. Umbraško informē, ka BAASIK sistēma ir balstīta starptautiskās slimību klasifikācijās aktuālajā versijā. Ziņotāja turpina, ka agrīnā vecumā pat speciālistiem bieži ir grūti diagnosticēt precīzu traucējumu, tāpēc nepieciešams ieviest uzticamas un standartizētas metodes bērnu attīstības traucējumu atpazīšanai. Ziņotāja iepazīstina sanāksmes dalībniekus ar traucējumu grupām neirālo traucējumu kategorijā, piebilstot, ka katrai traucējumu grupai ir kritiskais vecums, kurā traucējumi ir atpazīstami.

Ziņotāja tālāk izceļ dažus BAASIK sistēmas aspektus: (1) digitālās pieejamības novatorismu Eiropā, (2) vairāku aptauju apvienojums ar vismaz diviem vērtētājiem, (3) oriģināli veidots psihologa vadīts bērna spēju un prasmju tests. Ziņotāja parāda vizuālus piemērus no testa. **S. Umbraško** tālāk iepazīstina ar sistēmas sniegtiem rezultātiem – bērnu profiliem (zems risks, vidējs risks, palieks risks, augsts risks) un piemēriem, kā tie izskatās.

Ziņotāja informē, ka BAASIK projekts ir apjomīgs, jo tiek veikts saskaņā ar visiem psihometriskiem norādījumiem, veidojot stratificēto izlasi – balstoties uz bērnu noteiktā vecumā procentuālu sadalījumu pa reģioniem, kā arī bērnu dzimums ir pilnībā nolīdzsvarots (50%-50%). Normatīvi tiek noteikti ik pa 4 mēnešu apakšgrupām.

D. Nīmante informē, ka šobrīd BAASIK projekts ir posmā, kad tiek meklēti tālāki risinājumi pēc skrīninga rezultātu iegūšanas. Šobrīd paredzēts, ka ģimenes ārsts sistēmā būs

informācijas turētājs. Tāpat informācijai jānonāk arī pie vecākiem un pirmsskolas izglītības iestādes. Ziņotāja pievēršas dažāda līmeņa resursiem, kas Latvijā jau ir pieejami un vēl nepieciešami, norādot, ka projekta ietvaros šobrīd tiek pētīti pasaules labās prakses piemēri. Ziņotāja informē, ka projekta nākamajā posmā plānots izstrādāt gan konkrētas intervences, gan metodiskos materiālus darbam. D. Nīmante norāda, ka projekta divi fokusi ir (1) atbalsts ģimenēm kā vienai no intervenču grupām un (2) trīs līmeņu atbalsts pirmsskolas izglītības iestādēm (universālā, marķētā un specializētā).

S. Umbraško informē ka BAASIK sistēmā ir paredzēta izvēlne “ieteikumi” vai “rekomendācijas”, kas pēc skrīninga rezultātiem dod norādes par nepieciešamajām intervencēm un/vai nepieciešamo speciālistu piesaisti. Ziņotāja pastāsta par apkopotajām un izvērtētajām pasaulē un Latvijā īstenotajām intervencēm, ņemot vērā intervenču efektivitātes rādītājus. No 120 pasaulē pieejamām intervencēm, par efektīvām atzītas 66. Ziņotāja informē, ka pašlaik no Latvijā pieejamā klāsta, tikai 1-2 testi ir formāli atrisināti un pilnībā standartizēti. Ziņotājas pateicas sanāksmes dalībniekiem par uzmanību.

Prezentācija – 4. pielikumā.

5.

A. Čakša pateicas visiem ziņotājiem un aicina klātesošos uzdot jautājumus ziņotājiem.

Savu viedokli izsaka Veselības ministrijas Veselības aprūpes organizācijas nodaļas vecākā eksperte **Rimma Beļikova**. Eksperte norāda uz ierobežojumiem, ar ko šobrīd agrīnās intervences sakarā saskaras Veselības ministrija: (1) pieejamo pakalpojumu deficītu pēc diagnostikas, (2) problemātiku pakalpojumu pieejamības veicināšanā un plaša spektra atbalsta personāla iesaistē, (3) sasaistes trūkumu starp veselības aprūpes un izglītības sektoru, (4) laiku, kas nepieciešams, lai ārstniecības iestādes mainītu domāšanas veidu šajos jautājumos. Eksperte uzskata, ka nepieciešams apzināt labās prakses piemērus Latvijā un uzlabot pakalpojumu pieejamību pašvaldībās pēc rekomendāciju saņemšanas. Sanāksmes dalībniece uzsver, ka vienlaicīgi jāveic darbs pie cilvēkresursu apmācības, diagnostikas uzlabošanas un pakalpojumu pieejamības, kā arī norāda, ka novēro, ka speciālisti izaicinošā darba dēļ nav gatavi strādāt pilnu slodzi viena veida darbā, piemēram, ar bērniem ar viena veida traucējumiem. R. Beļikova uzdod jautājumu – vai ir padomāts par tālākajiem soļiem pēc bērnu skrīninga un to, vai rekomendētie pakalpojumi patiešām būs pieejami?

Uz jautājumu atbild Valsts Kancelejas Pārresoru koordinācijas departamenta konsultante **O. Augustovska**, norādot, ka tām programmām, kas jau ir ieviestas, ir piemēklēti Latvijas reģionu speciālisti, kas piekrituši paplašināt savu profesionālo kompetenci un apgūt un praktizēt attiecīgas metodes. Dažādu veidu apmācības jau ir notikušas, un eksperte novērtē, ka profesionāļi ļoti labprāt papildina savas kompetences. O. Augustovska norāda,

ka šobrīd katram ar BAASIK skrīninga instrumentu identificētajam riskam nav pretī atbalsta pakalpojumam nepieciešamā instrumenta, bet tos ir plānots pakāpeniski attīstīt, kā arī, ka projektā netiks ieviesta neviena metodika, kurai pretī nebūs apmācīta speciālista ikvienā reģionā.

A. Čakša jautā, kur palīdzība būs pieejama un vai tā būs pieejama tieši pirmsskolas izglītības iestādēs? A. Čakša norāda uz atšķirībām, ja pakalpojums ir pieejams pirmsskolas iestādē un ja vecākam bērns ir atsevišķi jānogādā pie pakalpojuma sniedzēja, izceļot, ka pakalpojumam iespēju robežās būtu jābūt pieejamam izglītības iestādē. A. Čakša norāda, ka šobrīd speciālistu pieejamībā ir ieguldīti lieli resursi un jautā, kā tiek sekots līdzi rezultātiem, ko šie ieguldījumi sniedz, un vai ir skaidri definēts šo speciālistu uzdevums.

O. Augustovska norāda, ka finanšu apsvērumu dēļ visās pirmsskolas izglītības iestādēs nevar nodrošināt visiem 21 attīstības rādītājiem un to riskiem pretī atbilstošus speciālistus vai arī vienam speciālistam apgūt kompetences strādāt ar visiem traucējumiem un profesionāli pārvaldīt visus metodiskos instrumentus. Ziņotāja informē, ka ir daļa atbalsta speciālistu, kuri var būt pieejami izglītības iestādēs, bet ir speciālisti, kuriem jābūt pieejamiem pašvaldību robežās – vai nu speciālistiem dodoties vizītēs uz izglītības iestādēm, vai vecākiem vedot bērnus uz pašvaldību atbalsta centriem.

A. Čakša jautā, kāda ir tālāka reāla rīcība, lai pakalpojumi pēc rekomendācijas iegūšanas būtu reāli pieejami.

O. Augustovska norāda, ka, ieviešot rekomendējamu pakalpojumu, tiek meklēti attiecīga profila un kompetenču speciālisti visos reģionos, kuri tad tiek attiecīgi apmācīti, lai iegūtu tiesības profesionāli sniegt šo pakalpojumu, izmantojot konkrēto programmu vai metodisko instrumentu.

S. Umbraško papildina, ka visu jomu speciālistu pieejamība nevar tikt reāli nodrošināta izglītības iestādēs. Ziņotāja norāda, ka 2017. gadā ticis piedāvāts modelis, kurā resursi ir piesaistīti pašvaldībai vai izglītības pārvaldei, kā arī to, ka, ja pakalpojums ir sasniedzamā attālumā (līdz 20 km), vecāki ir gatavi bērnus vest pie speciālistiem.

D. Nīmante komentē, ka šobrīd ir mēģinājumi “iekāpt jau ejošos ratos”, jo daudzām lietām jau būtu jābūt ieviestām. Ziņotāja aicina uz sadarbību, lai “rati aizietu uz pareizām sliedēm”. Ziņotāja norāda uz akadēmiskās vides gatavību sadarbīties, piebilstot, ka ir nepieciešami sistemātiski risinājumi pakalpojumu ieviešanai.

A. Čakša norāda, ka saskata nepieciešamību paralēli veikt darbu, lai jau tagad būtu pieejami pakalpojumi. A. Čakša atgādina, ka ir pietiekami daudz vecāku, kuri nespēj parūpēties par saviem bērniem un valstij šajā gadījumā ir jānodrošina pilna aprūpe.

R. Ozols vēlas izcelt, ka ir daļa vecāku, kuri nesniedz atļauju izglītības iestādēm piesaistīt speciālistus darbam ar viņu bērniem. Ziņotājs norāda, ka normatīvajos regulējumos ir

nepieciešamas izmaiņas, lai vecāki būtu jāinformē, bet nebūtu jāsaņem to saskaņojums/piekrišana. Ziņotājs arī norāda, ka šādām izmaiņām ir pietiekami liela pretestība, jo ir daļa vecāku, kas nevēlas dot šādas tiesības izglītības iestādei.

A. Ļenaševa norāda, ka nav precīzi definēti pirmsskolas izglītības mērķi – vai tā ir tikai izglītības sniegšana vai arī mērķis ir identificēt un novērst šķēršļus visam tālākam izglītības procesam. Attiecīgi precīza mērķu definēšana izmainītu arī to, kā tiek uztverta pirmsskolas izglītība un pirmsskolas izglītības iestāžu darbība. Tas attiecīgi sniegtu arī atbildi uz jautājumu, kāpēc vecāki ir tikai jāinformē par intervences pasākumiem. A. Ļenaševa vērs uzmanību, ka šajā procesā izteikti svarīga ir vecāku uzticēšanās izglītības iestādei, kas veicinātu arī sadarbību starp izglītības iestādi un vecākiem. Tāpat A. Ļenaševa norāda, ka jāpievērš uzmanība tam, cik daudz profesionāļu, kas ieguvuši izglītību, lai strādātu pirmsskolas izglītībā, uzsāk un turpina darbu pirmsskolas izglītības iestādēs. Sanāksmes dalībniece norāda uz ekonomiskajiem ieguvumiem no ieguldījumiem bērnu agrīnajā attīstībā.

A. Čakša pateicas A. Ļenaševai, piebilstot, ka šāda mērķu definēšana būtu nepieciešama visu vecumposmu izglītībai.

Nodibinājuma “Fonds Mammām un Tētiem” vadītāja **I. Akmentiņa-Smildziņa** pateicas PKD par gadiem ilgo darbu agrīnās prevencijas jautājumos. Sanāksmes dalībniece norāda uz to, ka, lai gan tas nav ideāli, skrīnings ir noderīgs arī tad, ja reģionā pretī nav pieejams pakalpojums, jo tad vismaz vecāki savlaicīgi ir informēti un var paši meklēt iespējas. I. Akmentiņa-Smildziņa norāda, ka vecāku un izglītības iestāžu sadarbībā ir ļoti svarīga izglītības darbinieku profesionalitāte, jo negatīvas un neprofesionālas pieredzes vecākiem rada neuzticēšanos.

Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības priekšsēdētājas vietniece **I. Avdejeva** vērs uzmanību uz pirmsskolas pedagogu profesijas standartu, norādot uz nepieciešamību pēc (1) četru gadu un bakalaura programmas (2) plašākas izglītošanas iekļaujošās izglītības jautājumos - šobrīd tikai 2 kredītpunktu programma, kas ir steidzami jāmaina, piemēram, divu gadu programmai pieprasot klāt profesionālo pilnveidi, (3) plašākas izglītošanas profesionālas komunikācijas ar vecākiem veidošanā. Saistībā ar esošajiem pedagogiem, sanāksmes dalībniece norāda uz nepieciešamību veicināt profesionālās pilnveides un atbalsta pieejamību pedagogiem, lai intervences patiešām būtu pietiekamas un vecākiem nebūtu pašiem jāfinansē papildus speciālistu darbs. I. Avdejeva norāda, ka šis ir arī jautājums par konkurētspējīga atalgojuma nodrošināšanu valsts apmaksātiem speciālistiem. I. Avdejeva norāda, ka, ja logopēds pirmsskolas izglītības izstādēs bieži ir pieejams, tad reta ir speciālo pedagogu un psihologu pieejamība.

A. Čakša informē par nodibinātu sadarbību ar Latvijas Universitāti, lai veiktu izmaiņas pedagogu apmācībā un nodrošinātu pietiekamu izglītību iekļaujošās izglītības jautājumos.

Latvijas Nacionālā kultūras centra Kultūrizglītības nodaļas izglītības sistēmas eksperte **S. Antiņa** vēlas papildināt par nepieciešamību atbalstam vecākiem pēc traucējumu konstatēšanas, īpaši skaidrojošajā darbā, lai vecāki pēc iespējas labāk izprastu savu bērnu traucējumus, norādot uz pašvaldību un valsts lomu šo jautājumu risināšanā. Sanāksmes dalībniece arī norāda uz neskaidrībām par datu pieejamību gan vecākiem, gan izglītības un ārstniecības speciālistiem, kas varētu radīt pārpratumus iesaistīto pušu sadarbībā.

S. Umbraško norāda, ka BAASIK skrīningā dati ir pieejami speciālistiem, lai novērstu neprecīzas un neinformētas vecāku interpretācijas un speciālisti veiktu skaidrojumus vecākiem saprotamā veidā.

S. Antiņa jautā, cik korektā veidā rekomendācijas nonāk līdz izglītības iestādei un norāda uz pašreizējo izglītības iestāžu pedagogu negatavību strādāt ar bērniem ar dažādu veidu traucējumiem, baidoties, ka viņiem nav pietiekamas kompetences.

A. Čakša atzīst, ka nepieciešams konkrēts procesu pārvaldības turētājs, īpaši ņemot vērā, ka ir iesaistītas trīs ministrijas un dažādas blakus stāvošas institūcijas. A. Čakša min Islandes piemēru, informējot, ka Islandē izveidota Izglītības un bērnu ministrija, kura pārvalda gan bērnu izglītības, gan veselības jautājumus.

Latvijas Privāto pirmsskolu biedrības pārstāve un Rīgas Tehniskās universitātes pētniece izglītības jomā **Evija Mirķe** komentē, ka redz praktisku risinājumu – pedagogs, vecāks un ģimenes ārsts veic BAASIC novērtēšanu, nepieciešamības gadījumā tiek iesaistīts speciālists, tālāk izglītības iestādes darbinieki un vecāki saņem rekomendācijas, izceļot, ka arī vecāki mājās var veikt dažādas efektīvas darbības. E. Mirķe norāda, ka lielākoties pirmsskolas izglītības iestādēs speciālie pedagogi ir nodarbināti uz nepilnām slodzēm, tāpēc atbalsta mobilo speciālistu modeli, kad speciālisti regulāri dodas uz izglītības iestādēm.

A. Čakša norāda, ka nepieciešama skaidrība tam, cik daudz mēs sagaidām no pedagogiem un kas ir tās papildu prasmes, kur nepieciešams piesaistīt speciālistus, kā arī, kas ir lietas, ko vecāki paši var veikt, kas pozitīvi ietekmē bērna attīstību.

Rēzeknes pirmsskolas izglītības iestādes "Vinnijs Pūks" vadītāja **I. Ozolniece** norāda, ka pirmsskolas izglītības iestādē speciālisti var būt pieejami tikai no 5 vai 6 gadu vecumā, lai gan traucējumi var tikt novēroti jau agrākā vecumā, kas liek vecākiem griezties pie privātiem speciālistiem. I. Ozolniece kā piemēru min logopēdus.

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas vadītāja **G. Kovaļevska** norāda, ka Latvijā obligātā izglītības iegūšana ir no piecu gadu vecuma, uzdodot jautājumu, vai nav nepieciešams mainīt šo vecumu uz zemāku, ņemot vērā gan bērnu vajadzības, gan starptautiskās prakses labos piemērus, gan arī vardarbības prevencijas iespējas.

Sanāksmes dalībniece izceļ, ka daudzos gadījumos ar bērnu ir nepieciešams sākt darbu ātrāk.

O. Augustovska norāda, ka, piemēram, valodai un runai kristiski – sensitīvais periods, kad iespējams veikt efektīvas intervences ir 3-4 gadu vecums, vēlākais darbs attiecīgi ir jau darbs ar sekām.

G. Kovaļevska piebilst, ka saistībā ar vecāku uzticēšanos pirmsskolas izglītības iestādēm, vēlas izcelt novērotu praksi, kad vecāki tiek uzskatīti par nepiederošām personām un netiek ielaisti pirmsskolas izglītības iestādēs, un bērni tiek nodoti pie durvīm. Vecāki iestādēs tiek ielaisti tikai ar iepriekšēju pierakstu vai uzaicinājumu. Norāda, ka tas var izraisīt konfliktsituācijas starp bērnu vecākiem un izglītības iestādi un ir nepieciešama vienota pieeja šajā jautājumā, ieviešot konkrētus noteikumus, ko izglītības iestādes nedrīkst darīt.

A. Čakša pateicas ziņotājiem un sanāksmes dalībniekiem, Noslēgumā A. Čakša atzīst, ka sanāksmē izskanējušas daudz labas idejas, kas tiks apkopotas un izsūtītas iespējamiem risinātājiem. Norāda uz nepieciešamību noteikt atbildīgo institūciju saistībā ar agrīno prevenciju un sistematizēt pašreizējos procesus, lai izvairītos no funkciju pārklāšanās.

Protokolēja: Elīna Bērziņa

Pielikumi:

1. B. Moļņikas prezentācija – starptautiskais ietvars agrīnās prevencijas jautājumos;
2. O. Augustovskas prezentācija “Agrīns preventīvs atbalsts kā integrēta starpnozarju sistēma”;
3. G. Delijevas un R. Ozola prezentācija “Iekļaujošā izglītība pirmsskolā bērnu labbūtībai un attīstībai”;
4. D. Nīmantas un S. Umbraško prezentācija “Agrīnās attīstības skrīninga instrumentu komplekts – BAASIK”.

Pielikumi pieejami šeit: <https://failiem.lv/u/amezsxkbnc>